

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 11.

2000. március

Budapest, 2000. április

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2000. márciusában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1501 fős, országos, a magyar felnőtt lakosságot nem, kor, iskolai végzettség és lakóhely szempontjából reprezentáló mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A hibahatár $\pm 2,6\%$, ami azt jelenti, hogy a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azoktól, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- A magyar lakosság 2000. márciusában is kedvezőtlenül, inkább negatívan ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. A szubjektív helyzetértékelés három dimenzióban romlott a februári adatokhoz viszonyítva. Javulás egyedül az ország gazdasági helyzetének megítélésében történt, ami egyúttal azt is eredményezte, hogy – a tavaly március óta vizsgált időszakban először – a magyar lakosság hasonlóan értékeli saját anyagi és az ország gazdasági helyzetét. Az adatok alapján úgy tűnik, hogy a lakosság érzékeli ugyan a gazdaság most már huzamosabb ideje tartó jó teljesítményét, ám a többség számára ez nem társul a saját anyagi helyzet javulásának érzetével.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék eddigi tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. A februári adatokhoz képest kis mértékben romlott a kormány, az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése is.
- A magyar lakosság nagy többsége, körülbelül 84%-a megengedő az abortusszal szemben, azt minden esetben, vagy az esetek nagy többségében engedélyezné. Jól láthatóan van a magyar társadalomnak egy, a lakosság nagyjából felét kitevő csoportja, mely minden esetben megengedőnek mutatkozik, nem tartja szükségesnek a súlyos válsághelyzet körülírását vagy ellenőrzését, ugyanakkor támogatja azokat az intézkedéseket, melyet a kormány az Országgyűlés számára elfogadásra ajánl. A lakosságon belül 16-18%-ra tehető azok aránya, akik a terhességmegszakítások gyakorlataival egyáltalán nem, vagy csak a legsúlyosabb esetekben (az anya életének veszélyeztetése, a terhesség, mint bűncselekmény következménye) értenek egyet. Az abortuszkérdésben a teljes, vagy szinte teljes tiltás pártján állók főként a vallásukat legalább hetente gyakorlók közül kerülnek ki, de körükben valamelyest felülreprezentáltak a férfiak és a községekben élők is. Ne módosul a válaszok szerkezete akkor sem, ha a megkérdezettek környezetében történt terhességmegszakítások megítéléséről érdeklődünk.
- A magyar lakosság nagyjából tisztában van a terhességmegszakítások európai szinten viszonylag magas arányával, és szükségesnek látja a kormány fellépését az abortuszszám csökkentése érdekében. Döntő többségük a magas mutatók mögött anyagi, életszínvonalbeli és családi okokat lát, elzárkózik a kezelés adminisztratív, a jelentős szigorítás vagy a tiltás irányába mutató formájától.
- Az állampolgárok 85-90%-a egyetért azokkal a javaslatokkal, melyeket a kormány előterjesztése tartalmaz. A lakosság közel fele a terhességmegszakítások számának csökkenését várja a törvény tervezett módosításától, valamivel többen vannak azok, akik lényegi változásra e tekintetben nem számítanak.
- A magyar lakosság nagy többsége nem kapcsolja össze a népességszám fogyását az abortuszok magas számával, éppen ezért nem támogatná a terhességmegszakítás tiltását népesedési célokból.

- A jövedelmi egyenlőtlenségekből fakadó szegények és gazdagok közötti ellentétet látja legerősebbnek a lakosság a magyar társadalmat megosztó konfliktusok közül. A válaszok átlaga alapján becsült rangsorban ezt követi csupán a törvényeket tisztelő és az azokat megszegők közötti ellentét, mely minden más vizsgált közép-kelet-európai országban (Csehország, Lengyelország, Litvánia) erősebbnek bizonyult a magyarországinál. A magyar eredmények érdekessége továbbá az is, hogy a politikai konfliktusok közül erősebbnek érzékelik a bal- és a jobboldali meggyőződésűek ellentétét, mint az ország vezetői és polgárai közöttit. Ez minhárom másik országban fordítva van. Nem tapasztalnak lényeges ellentétet a generációk, a különböző településtípusokon élők és a vallásos és nem vallásos emberek között sem a magyarok, sem a többi közép-kelet-európai ország polgárai.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2000. márciusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdezés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A magyar lakosság szubjektív helyzetértékelése, a februári javulás után március hónapban romlott. A saját anyagi helyzet értékelése a tavaly március óta vizsgált időszak egészét tekintve ebben a hónapban a leginkább negatív (2,56). A válaszok struktúrájából látható, hogy a lakosság többsége saját helyzetét közepesnek, tehát se nem jónak, se nem rossznak tartja. Csupán a válaszadók 7%-a érzi inkább jónak, mint rossznak a saját anyagi helyzetét. A 'nem tudja' válaszok nagyon alacsony részaránya azt mutatja, hogy saját anyagi helyzetükkel kapcsolatban az emberek szívesen mondanak, igaz többnyire rossz véleményt.

A népesség átlagánál jobbnak értékeli saját anyagi helyzetüket a 40 év alattiak (2,67), a felsőfokú végzettségűek (2,94), az érettségizettek (2,74), a legfelső jövedelmi ötödhöz tartozók (2,89), továbbá a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,97).

Nemcsak a jelenlegi helyzet értékelése, hanem az annak jövőbeli alakulásával kapcsolatos várakozások is negatív irányú elmozdulást mutatnak a februári adatokhoz viszonyítva. Ma ezek a várakozások a tavaly őszi szinten vannak (2,79). A válaszok struktúrájában ez a változás elsősorban a két szélső válaszkategóriába eső válaszok számában mutatkozik meg. Optimistának mondhatjuk a 40 év alattiak (3,01), valamint a felsőfokú végzettségűeket (3,00).

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	3	0,2
Jó	100	6,7
Nem is jó, nem is rossz	799	53,5
Rossz	415	27,8
Nagyon rossz	177	11,8
<i>Összesen</i>	<i>1494</i>	<i>100,0</i>
Átlag	2,56	
Nem tudja*	6	0,4

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	10	0,7
Jobb, mint most	259	18,4
Ugyanilyen	656	46,6
Rosszabb, mint most	393	24,9
Sokkal rosszabb, mint most	91	6,5
<i>Összesen</i>	<i>1409</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,79</i>	
Nem tudja*	93	6,1

*az összes megkérdezett százalékában

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Az ország gazdasági helyzetének lakossági értékelésében november óta mutatkozó pozitív irányú tendencia márciusban is tart. A vizsgált egyéves időszakban először fordul elő, hogy a megkérdezettek az ország gazdasági helyzetét hasonlóan ítélik, mint a saját anyagi helyzetüket. Úgy tűnik, hogy a magyar gazdaság jó teljesítménye, melyet valamilyen mértékben érzékelnek az emberek, nem párosul elégedettséggel egyéni szinten. A válaszok átlaga (2,57) éppen megegyezik a tavaly márciusban mért adattal (2,57). Továbbra is lényegesen, mintegy hatszor magasabb ugyanakkor a gazdaság helyzetét inkább kedvezőtlennek, mint kedvezőnek értékelők aránya az érvényes választ adók között.

A teljes minta válaszaiból kapott átlagnál, de az azonos kategóriákon belül februárban mért átlagoknál is magasabb, átlagokat regisztrálhatunk a felsőfokú végzettségűek (2,89), a legfelső ötöd tagjai (2,76), valamint a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,85) esetében.

Az ország gazdasági helyzetének kilátásai is romlottak a lakosság szemében az elmúlt hónaphoz képest. Az ötfokú skálán mért válaszok átlaga 2,94. A válaszok struktúrájából látható, hogy a pozitív és negatív várakozások aránya statisztikai értelemben nem különbözik, de a negatív szélső kategóriába eső válaszok száma nagyobb a pozitív szélső kategóriába esőkénél. A válaszadók közel fele véli úgy, hogy egy év múlva a gazdaság helyzete se rosszabb, se jobb nem lesz, mint amilyen az ma. A legoptimistábbnak ugyanazon társadalmi csoportok (az érettségizettek, a diplomások, a leggazdagabbak, valamint a vezető, értelmiségi foglalkozásúak) tagjai bizonyultak, mint akik februárban is hasonlóan vélekedtek. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a felsőfokú végzettségűek optimizmusa kiemelkedően nagy, válaszaik átlaga 3,30. Ez még a februárban mért adatnál (3,15) is szignifikánsan nagyobb.

1.3. – 1.4. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről
 (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

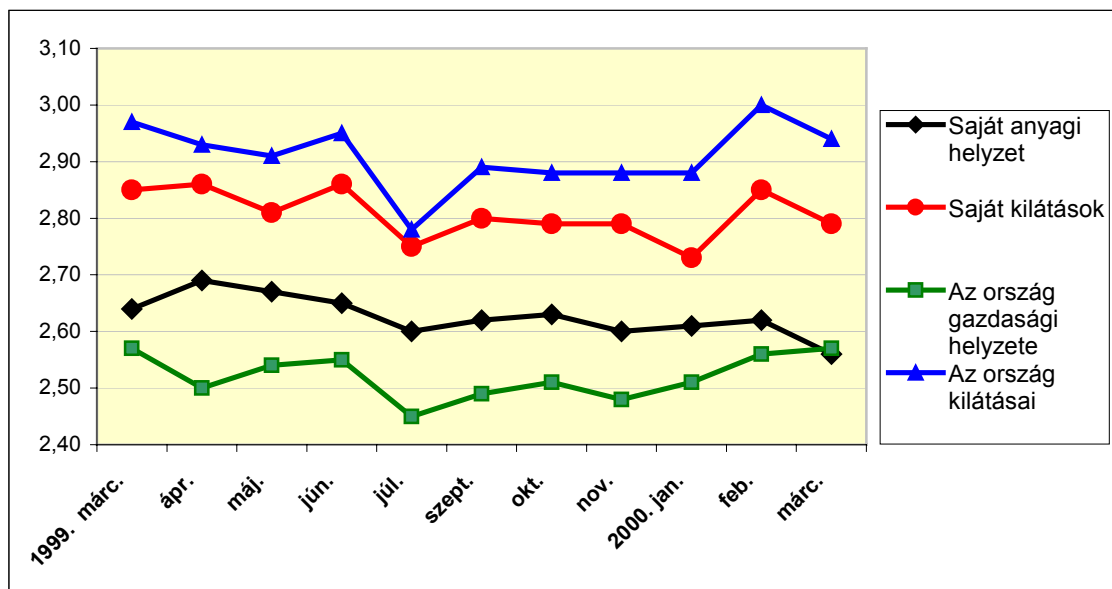
	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	3	0,2
Jó	108	7,4
Nem is jó, nem is rossz	724	49,7
Rossz	510	35,0
Nagyon rossz	112	7,7
<i>Összesen</i>	<i>1457</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,57</i>	
Nem tudja*	45	2,9

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	3	0,2
Jobb, mint most	362	26,2
Ugyanilyen	635	45,9
Roszbabb, mint most	322	23,3
Sokkal rosszabb, mint most	62	4,5
<i>Összesen</i>	<i>1384</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,94</i>	
Nem tudja*	117	7,8

*az összes megkérdezett százalékában

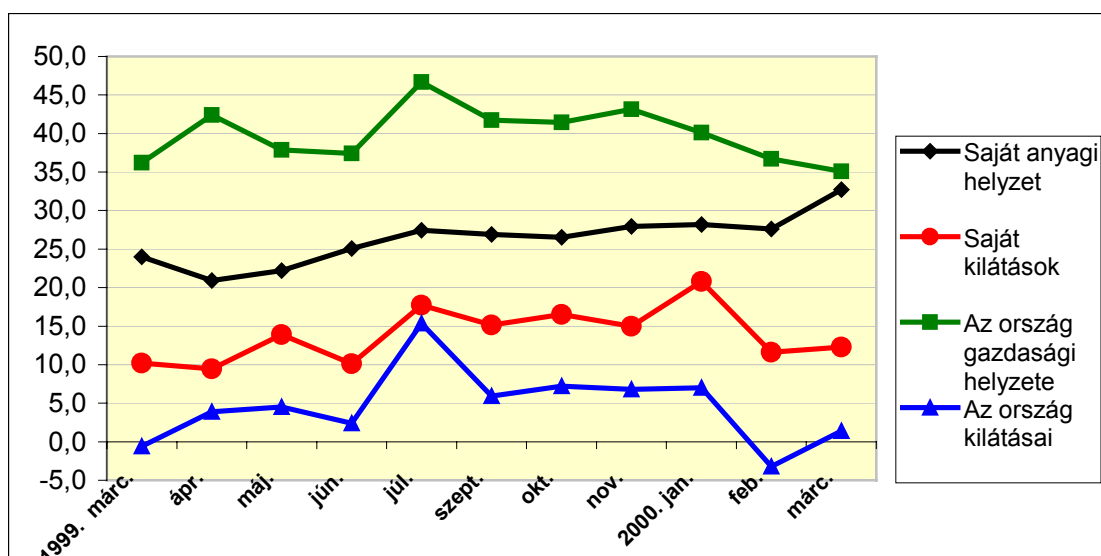
1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan - a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1- nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.5. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,57	2,86	2,65	2,98
Nő	2,55	2,73	2,51	2,91
<i>együtt</i>	2,56	2,79	2,57	2,94
<i>N=</i>	1494	1409	1457	1383
ÉLETKOR				
18-39	2,67	3,01	2,63	3,04
40-59	2,50	2,70	2,54	2,88
60-	2,47	2,56	2,53	2,87
<i>együtt</i>	2,56	2,79	2,58	2,94
<i>N=</i>	1490	1405	1453	1379
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,33	2,57	2,48	2,79
szakmunkásképző	2,56	2,84	2,53	2,94
érettségi	2,74	2,96	2,62	3,01
felsőfokú	2,94	3,00	2,89	3,30
<i>együtt</i>	2,56	2,79	2,57	2,94
<i>N=</i>	1494	1409	1457	1383
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,19	2,52	2,54	2,78
második ötöd	2,34	2,72	2,40	2,84
harmadik ötöd	2,52	2,83	2,58	2,94
negyedik ötöd	2,61	2,70	2,57	2,95
legfelső ötöd	2,89	2,94	2,76	3,07
<i>együtt</i>	2,51	2,75	2,57	2,92
<i>N=</i>	906	853	886	848
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,49	2,75	2,52	2,87
önálló, vállalkozó	2,63	2,85	2,62	3,06
vezető, értelmiségi	2,97	2,87	2,85	3,20
<i>együtt</i>	2,56	2,78	2,57	2,93
<i>N=</i>	1414	1332	1379	1308
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,58	2,85	2,66	3,01
megyei jogú város	2,67	2,78	2,56	2,95
város	2,55	2,84	2,54	2,92
község	2,50	2,74	2,55	2,92
<i>együtt</i>	2,56	2,79	2,57	2,94
<i>N=</i>	1494	1409	1457	1383

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A kormány tevékenységének megítélésében februárban bekövetkezett nagymértékű javulás – egyelőre legalábbis - nem bizonyul tendenciának. A márciusi válaszok átlaga (2,29) alacsonyabb a februári átlagnál (2,33). A válaszok megoszlása is ugyanezt mutatja. Míg februárban többen voltak a kormány tevékenységét inkább jónak (3-as válaszkategória), mint inkább rossznak (2-es válaszkategória) tartók aránya, addig márciusban ez már fordítva volt. Emellett továbbra is háromszor magasabb az egyértelműen negatív, mint az egyértelműen pozitív vélemények aránya. A kormány tevékenységével leginkább a 30 év alattiak (2,37), a 70 év felettiak (2,37), a felsőfokú végzettségűek (2,39), a mezőgazdasági szektorban foglalkoztatottak (2,44), az értelmiségiek (2,44), valamint a kisvárosokban élők (2,38) elégedettek. Nagymértékű az elégedetlenség ezzel szemben a 60-69 évesek (2,16), a legfeljebb általános iskolát végzettek (2,23), a beosztott szellemi foglalkozásúak (2,20) és a budapestiek (2,19) között.

2.1. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése (négyfokú skálán: 1 – egyértelműen negatív, 4 – egyértelműen pozitív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	81	6,0
Inkább pozitív	484	35,9
Inkább negatív	525	39,0
Egyértelműen negatív	256	19,0
<i>Összesen</i>	<i>1346</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,29</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	156	10,4

*az összes megkérdezett százalékában

Romlott a februárhoz képest az ellenzék eddigi tevékenységének megítélése is. A válaszadók 44%-a inkább elégedett ezzel a teljesítménnyel, 42%-a viszont inkább elégedetlen. Az ellenzék teljesítményét egyértelműen negatívan megítélők aránya két és félszerese az azt egyértelműen negatívnak ítélnőkénél. A válaszok átlaga 2,42. Ennél jobbnak tartják az ellenzéki pártok teljesítményét a 40-49 évesek (2,46), a legelső jövedelmi ötödbe tartozók (2,53), a szakmunkásképzőt végzettek (2,49), az alsó- (2,65) és a felső szintű vezetők (2,49), valamint a községekben lakók (2,45).

Az ellenzék tevékenységét megítélni nem tudók vagy nem akarók aránya (21,4%) kétszerese azokénak, akik a kormány tevékenységének megítélésében bizonytalanok vagy elzárkózók (10,4%).

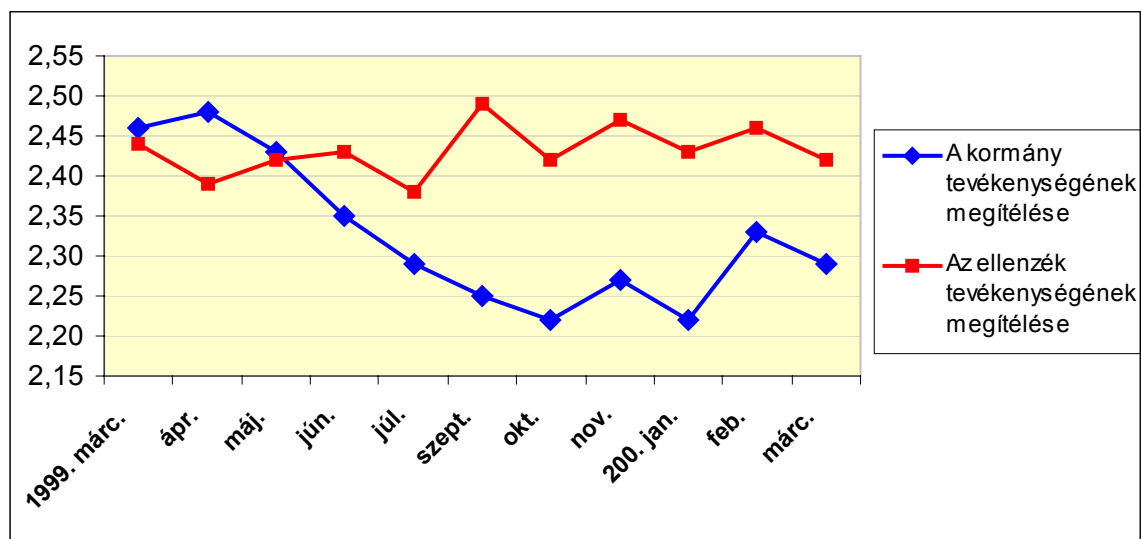
2.2. Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 1 – egyértelműen negatív, 4 – egyértelműen pozitív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	47	3,9
Inkább pozitív	520	44,0
Inkább negatív	496	42,0
Egyértelműen negatív	118	10,0
<i>Összesen</i>	<i>1063</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,42</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	320	21,4

*az összes megkérdezett százalékában

2.1. ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban.

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatív, 4 – egyértelműen pozitív) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban

A demokrácia magyarországi működésének megítélése azonos irányba változott a politika kollektív szereplőinek megítélésével, tehát romlott. A februári átlaghoz (2,26) képest elég jelentősen csökkent a márciusra a válaszok átlaga (2,18). Az elégedettek aránya összességében is lényegesen alacsonyabb az elégedetlenekénél, a skála negatív vélekedést kifejező szélső értékét pedig tizenkilencszer annyian választották, mint a teljes mértékben pozitív vélekedést kifejező másik szélső értéket.

Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 30 év alattiak (2,35), a felsőfokú végzettségűek (2,28), a kisiparosok (2,32) és az alsó vezetők (2,35). Meglehetősen nagy az elégedetlenség viszont a középkorúak, az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a fővárosiak között. Azok között, akik pozitívan ítélik meg a demokrácia működését pozitív a kormány eddigi tevékenységének megítélése is.

2.3. Elégedettség a demokrácia működésével (négyfokú skálán: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	N=	%
Nagyon elégedett	13	1,0
Elégedett	480	34,7
Elégedetlen	629	45,5
Nagyon elégedetlen	259	18,8
<i>Összesen</i>	<i>1381</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,18</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	120	8,0

*Az összes megkérdezett százalékában

3. Lakossági vélemények a terhességmegszakítások jogi szabályozásáról

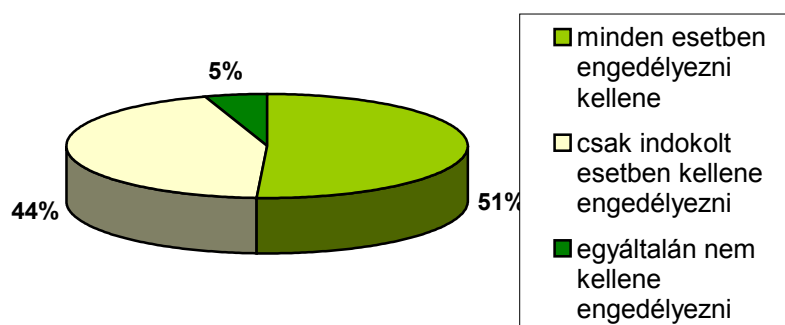
A márciusi adatfelvétel során kérdéseket tettünk fel arra vonatkozóan, hogy milyen változtatásokat tart elfogadhatónak a magyar lakosság a terhességmegszakítások szabályozását is tartalmazó magzatvédelmi törvény módosítása során. A kérdések több kapcsolódó témakört is érintettek. Kíváncsiak voltunk általában a magyar állampolgárok véleményére az abortusszal kapcsolatban, megkérdeztük őket arról, hogy mennyire tartják fontosnak a kérdés kormányzati szintű kezelését, mit javasolnának ők maguk a helyzet kezelésére, mit tartanak elfogadhatónak a kormány javaslatai közül, milyen összefüggést látnak a terhességmegszakítások jelenlegi gyakorlata és a demográfiai helyzet alakulása között. Végül arra is kíváncsiak voltunk, hogy változik-e az emberek véleménye akkor, ha nem általában, hanem a közvetlen környezetükben történt terhességmegszakításról kell megfogalmaznia álláspontját.

3.1. Vélemények a terhességmegszakításról

A kérdezés során először az iránt érdeklődtünk, hogy mi a magyar polgárok véleménye az abortusz engedélyezésének vagy tiltásának kérdésében. A válaszadóknak három választási lehetőségük volt: az abortusz teljes tiltása, az abortusz feltételek nélküli, az anya kérésére történő engedélyezése és a csak indokolt esetben történő engedélyezése között. Azok, akik ezt az utolsó kategóriát jelölték meg, arra is választ kellett adjanak, hogy milyen esetekben tartják indokoltnak a beavatkozás engedélyezését.

A bizonytalanok és a nem válaszolók alacsony száma jól jelzi, hogy a magyar állampolgároknak nagyon határozott véleménye van ebben a kérdésben. Az adatok azt is mutatják, hogy a válaszadók fele az anyára bízna a döntést, nem ért egyet e döntési jog semmilyen külső korlátozásával. További 44% indokolt esetben megengedné a művi beavatkozást, és csupán a lakosság 5%-a tiltaná meg minden esetben a terhességmegszakítást.

3.1.1. ábra Az Ön véleménye szerint az abortuszt...(az érvényes válaszok százalékában, N=1456; a 'nem tudja' választ adók és a nem válaszolók aránya 3%)

A 3.1.1. táblázat azok válaszait tartalmazza, akik csak bizonyos esetekben értenek egyet az abortusszal. A táblázat adatai azt mutatják, hogy a lakosság e csoportjának szinte minden tagja elégséges indoknak tartja a beavatkozáshoz, ha a terhesség bűncselekmény nyomán történt vagy, ha a terhesség veszélyezteti akár az anya életét, akár egészségét. Az erre a kérdésre választ adók közül legtöbbször mégis akkor engedélyeznék az abortuszt, ha fennáll annak a veszélye, hogy a magzat súlyosan fogyatékos.

3.1.1. táblázat. Ön egyetért-e azzal, hogy engedélyezzék az abortuszt,...(a kérdésre válaszolók száma N=645)

	Az egyetértők száma	Az egyetértők aránya a válaszadók %-ában
Ha a teherbeesés bűncselekmény következménye	608	94,3
Ha a terhesség veszélyezteti az anya életét	618	95,8
Ha a terhesség veszélyezteti az anya egészségét	588	91,2
Ha fennáll a veszélye annak, hogy a magzat súlyosan Fogyatékos	624	97,0
Ha a gyermeket a szülők anyagi okokból nem tudnák saját maguk felnevelni	174	27,2
Ha a gyermeket az anyának egyedül kellene felnevelnie	284	44,1
Ha a szülők már legalább három gyermeket nevelnek	309	47,9

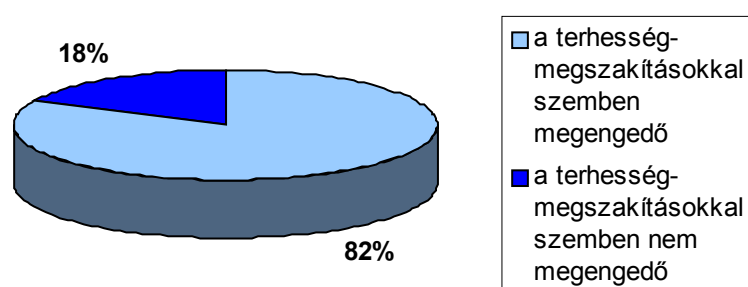
Ennél lényegesen kevesebben engedélyeznék a terhességmegszakítást akkor, ha annak elsősorban anyagi vagy családi okai lennének. A terhességmegszakítást csak indokolt esetben támogatóknak csupán egynegyede értene egyet a beavatkozással, akkor, ha annak anyagi jellegű, a megszületendő gyermek felnevelésének kétségességén alapuló okai lennének. A csoport tagjainak többsége azt sem tartaná elfogadható indoknak, ha a születendő gyermek minden valószínűség szerint egyszülős családban nevelkedne, vagy ha a szülők már legalább három gyermeket nevelnek.

Annak érdekében, hogy egyértelműen el tudjuk különíteni a terhességmegszakításokkal szemben inkább megengedők és inkább elzárkózók körét, az előbb elemzett csoport tagjait szétválasztottuk és külön kategóriába soroltuk őket aszerint, hogy milyen mértékig és milyen esetekben engedélyeznék az abortuszok végrehajtását. Azokat, akik a szülők és a leendő gyermek anyagi körülményeire, a már meglévő gyermekszámra vonatkozó és az egészségügyi indokokat elutasították, ám az anya életének veszélyeztetését és a terhesség bűncselekmény általi bekövetkezését elfogadták ilyen indokként, esetleg mindegyiket elutasították, azokkal társítottuk egy csoportba, akik semmilyen körülmények között nem támogatnák a terhesség megszakítását. Nem vitatható, hogy az anya élete legalább olyan erős védelemre szorul, mint a magzat életének védelme, a terhesség bármelyik szakaszától tekintjük is azt személynek. A bűncselekmény nyomán megfogant magzat esetében is komoly erkölcsi és jogi érvek sorakoztathatók fel az anya abortuszt választó döntésének elfogadása mellett, bár a katolikus egyház ilyen esetekben is elítéli a beavatkozást. Ezt a két indokot tehát nagy valószínűséggel olyanok is el tudják fogadni, akik erkölcsi okokból, az élet szentségére hivatkozva elutasítják a terhességmegszakítást. A másik két indokot, tehát az anya egészségének veszélyeztetését vagy a magzat orvosilag vélelmezhető súlyos fogyatékoságát, elfogadókról azonban már nem mondhatjuk azt, hogy álláspontjuk mögött erkölcsi

megfontolások állnának. Az ő véleményüket nyilvánvalóan a gyakorlatiasabb szempont, az élet minőségének kérdése alakítja.

Mindezek alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar társadalom körülbelül 82%-a megengedő álláspontot foglal el az abortusz kérdésében, tehát minden esetben, vagy az esetek többségében egyetértene azzal, hogy az anyát döntésének meghozatalában a társadalomnak, illetve az államnak kívülről nem szabad korlátoznia.

3.1.2. ábra. A magyar lakosság álláspontja az abortusz-kérdésben (az összesítés alapjául szolgáló kérdések valamelyikében érvényes választ adók százalékában, N=1454, a minden esetben bizonytalan válaszadók aránya a teljes minta 3,2%-a)

Az átlagnál valamivel nagyobb arányban találunk a nem megengedő álláspontot képviselők között férfiakat (20,7%) és községekben élőket (21,4%). A legerősebb kapcsolatot a vallásosság esetében találjuk. Egy változót képeztünk a felekezeti megoszlás és az intézményes vallásgyakorlás sűrűsége alapján: vallásukat legalább hetente egyszer gyakorló katolikusok, vallásukat legalább hetente egyszer gyakorló más vallásúak és mindenki más. A katolikusok különválasztását egyrészt az indokolta, hogy a hierarchikusan szerveződő katolikus egyház vezetője, a pápa egyértelmű és markáns álláspontot képvisel az abortuszkérdésben, másrészt a katolikus vallásúak viszonylag magas száma miatt elégséges esetszámot várhattunk ebbe a kategóriába. Az esetszámok miatt kellett minden más felekezet tagját egyetlen kategóriába sorolni. Az eredmények azt mutatják, hogy a nem katolikus felekezetű, vallásukat rendszeresen gyakorlók között találunk a legnagyobb arányban (46,3%) nem megengedő álláspontot képviselőket. A katolikusok között ez az arány szintén jóval az átlag felett van (34,8%). Az iskolai végzettség semmilyen kapcsolatot nem mutat az abortuszkérdésben elfoglalt állásponttal. Az életkor esetében a kapcsolat jellege meglehetősen érdekes, bár nem túl erős, csupán 0,1-es szinten szignifikáns. Az adatok azt mutatják, hogy a legkevésbé a 70 év feletti és a 30 év alattiak megengedőek az abortusszal szemben, leginkább pedig a középkorúak, a 30-59 évesek fogadják azt el.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezettek milyen szempontokat érvényesítenek az abortuszkérdésben alkotott véleményük kinyilvánításakor. Egyrészt abból indultunk ki, hogy az abortuszkérdés végső soron erkölcsi rendszerünk legfontosabb alkotóeleme, az emberi élet kérdése. Ha tehát a kérdést az erkölcs oldalról közelítjük meg, megfontolásunk tárgya csakis az lehet, hogy mikortól tekintjük élőnek a magzatot. Egy másik lehetséges megközelítési mód az, melynek

során azt mérlegeljük: milyen körülmények határozzák meg a döntést, és az milyen következményekkel jár. Mi a kevésbé rossz (ennek megítélésében olyan szempontok érvényesülhetnek, mint a szülők társadalmi, családi vagy anyagi körülményei, a szülők és a leendő gyermek esélyeinek, kilátásainak alakulása) a döntés által érintettek (többek között a megszületendő gyermek) számára: a magzat megtartása vagy a terhesség megszakítása.

A 3.1.2. számú táblázat eredményei azt mutatják, hogy a magyar társadalom tagjainak döntő többsége az abortusz kérdésében a másodikként ismertetett megközelítésmódot használja. A válaszadók 81%-a szerint minden egyes esetet az adott körülmények figyelembevételével kell megítélni.

3.1.2. táblázat. Ön melyik véleménnyel ért inkább egyet? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
Az abortusz engedélyezésekor vagy tiltásakor azt kell figyelembe venni, hogy a magzat mikortól tekinthető élőnek	256	18,7
Az abortusz engedélyezésekor vagy tiltásakor minden esetben az adott körülmények ismeretében lehet dönteni	1116	81,3
<i>Összesen</i>	<i>1372</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	129	8,6

*Az összes megkérdezett százalékában

Egy következő kérdéscsoport arra is lehetőséget ad, hogy megvizsgáljuk, az általános kérdésfeltevések során elfoglalt álláspontok érvényesülnek-e akkor is, ha konkrét, a megkérdezett által is ismert személy döntéséről kell ítéletet alkotni. Mindenkit megkérdeztünk arról, hogy ismer-e olyan személyt, aki az elmúlt 5 éven belül megszakította terhességét. A teljes minta 31,2%-a, összesen 468-an válaszoltak igenlően. Tőlük azt is megérdeklődtük, hogy ismereteik szerint milyen okok játszottak szerepet az illető döntésében, továbbá azt is, hogy a megkérdezette ezzel a döntéssel egyetértett-e vagy sem. Az okok között leggyakrabban a létbizonytalanságot és a családi okokat (ismeretlen, vagy a gyermeket nem vállaló apa, tartós kapcsolat kilátásának hiánya, házasságtörés, stb.) említették, ezen kívül csak az egészségügyi okok aránya számottevő.

3.1.3. táblázat. Milyen okai voltak annak, hogy ismerőse megszakította terhességét? (a kérdésre választ adók százalékában, N=468)

	N=	%
Létbizonytalanság	229	48,9
Egyéni ambíciók	15	3,2
Kortünet	12	2,6
Családi ok	127	27,1
Egészségügyi ok	69	14,7
Nem akartak több gyermeket	20	4,3
Egyéb okok	40	8,5
Nem tudja	32	6,8

A 3.1.4. táblázat adatai azt is megmutatják, hogy a döntést elfogadhatónak tartók aránya (84%) nagyjából megegyezik az abortusszal szembe általában megengedő álláspontot elfoglalók arányával, attól még valamivel magasabb is, ám a különbség belül van a statisztikai hibahatáron.

3.1.4. táblázat. Elfogadhatónak tartotta-e ismerőse döntését? (a kérdésre érvényes választ adók százalékában)

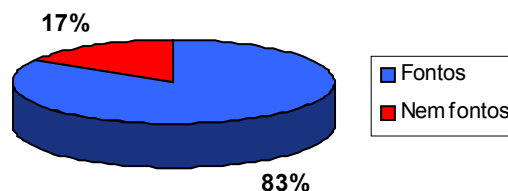
	N=	%
(inkább) igen	378	84,2
(inkább) nem	71	15,8
<i>Összesen</i>	<i>449</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	18	3,8

*Azok százalékában, akiknek ezt a kérdést feltették

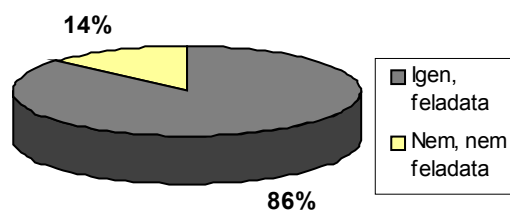
3.2. Az abortuszszám csökkentésének fontossága

A magyar lakosság túlnyomó többsége, 83%-a fontosnak tartja, hogy az abortuszok száma csökkenjen Magyarországon (3.2.1. ábra). A csökkenést fontosnak tartók 86%-a szerint a kormány feladata olyan intézkedések kidolgozása, melyek ezt a csökkenést előidézhetik (3.2.2. ábra).

3.2.1. ábra. Fontos-e Ön szerint, hogy csökkenjen az abortuszok száma? (az érvényes választ adók százalékában, N=1404; a 'nem tudja' választ adók és a nem válaszolók aránya a teljes minta 6,4%-a)

3.2.2. ábra. Feladata-e a kormány olyan intézkedések meghozatala, melyek hatására csökken az abortuszok száma? (a kérdésre érvényes választ adók százalékában, N=1102; a 'nem tudja' választ adók és a nem válaszolók aránya a megkérdezettek 4,6%-a; a kérdést csak azoknak tettük fel, akik fontosnak tartották az abortuszok számának csökkenését)

Azoktól, akik ennek a feladatnak a megoldását a kormány hatáskörébe utalnák, azt is megkérdeztük, ők maguk milyen intézkedéseket javasolnának a kormánynak. Az eredményeket a 3.2.1. táblázat tartalmazza.

3.2.1. táblázat. Ön szerint milyen intézkedéseket kellene hoznia a kormánynak az abortuszok számának csökkentésére? (az érvényes választ adók százalékában, a kérdést csak azoknak tettük fel, akik korábban azt választották, hogy a kormány feladata lenne az abortuszszám csökkenését előmozdító intézkedések meghozatala, N=953)

	N=	%
jobb anyagi körülményeket kellene teremtenie	476	49,9
jobb szociálpolitikát kellene folytatnia	357	37,5
megelőző felvilágosítást kellene folytatni	165	17,3
javítani kellene a lakáshelyzetet	146	15,3
szigorítani kellene az abortusztörvényt	45	4,7
erkölcsi nevelésre kellene fektetni a hangsúlyt	18	1,9
tiltani kellene az abortuszt	10	1,0
<i>Válaszok száma összesen</i>	<i>1217</i>	

Megjegyzés: a kérdés nyitottan hangzott el, a válaszokat utólag kódoltuk; több említés is lehetséges volt.

A táblázatban összesített válaszok megoszlása egyértelműen mutatja, hogy a magyar lakosság véleménye szerint az abortuszok magas számának elsődleges okát az anyagi körülmények rendezetlenségében, kilátástalanságában vélik felfedezni és javaslataik ennek a helyzetnek a megszüntetését célozzák meg (jobb anyagi körülmények, jobb szociálpolitika, lakáshelyzet javítása). Ezzel szemben csak a válaszadók töredéke gondolja úgy, hogy a törvény szigorítása vagy az emberek erkölcsének megváltoztatására tett kísérletek eredménnyel járhatnak. Ennél fontosabbnak vélik a megelőzést, a hatékony felvilágosítást.

A kormány szándékairól alkotott vélemények megkérdezése előtt azt is megkérdeztük, hogy az Alkotmánybíróság döntése nyomán a magyar jogi szabályozásban szükségessé vált módosításoknak ilyen elemeket kellene tartalmaznia. A kérdés feltevése során ismertettük azt a tényt, hogy a módosítás az anya súlyos válsághelyzetének meghatározatlansága miatt vált szükségessé.

Az ebben a kérdésben kinyilvánított preferenciák teljes összhangban vannak a legelső kérdésre adott válaszokkal. Ott a megkérdezettek fele az anya kérésére minden esetben engedélyezte volna az abortusz végrehajtását. A törvény módosításának irányával kapcsolatos kérdésre hasonló arányban válaszoltak úgy, hogy a súlyos válsághelyzetre való hivatkozást minden esetben el kell fogadni, az állam feladata a felmerült probléma megoldásában nyújtott segítség megadása kell legyen. Nagyjából 15% azoknak az aránya, akik a terhességmegszakítást a konkrét szabályozásban is csak rendkívüli esetben engedélyeznék, és ez az arány megegyezik azokéval, akik az általános esetben egyáltalán nem, vagy csak egészségügyi okokból, vagy csak akkor engedélyezték volna a beavatkozást, ha a teherbeesés bűncselekmény következménye. A válaszadók közel egyharmada szerint a súlyos válsághelyzetet az államnak valamilyen módon vizsgálnia kell.

3.2.2. táblázat. Ön szerint hogyan kellene módosítani a törvényt? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
Fogadják el, ha az anya súlyos válsághelyzetre hivatkozik, de nyújtsanak több segítséget problémája megoldásához	781	54,3
Hivatalosan ellenőrizték az anya által mondott indokok valóságát	202	14,0
A törvény sorolja fel részletesen a válsághelyzet ismérveit	206	14,4
A terhességmegszakítást csak rendkívüli esetben kellene engedélyezni	222	15,4
Egyéb válasz	27	1,9
<i>Összesen</i>	<i>1438</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	63	4,2

*Az összes megkérdezett százalékában

3.3. Vélemények a kormány által javasolt intézkedésekről

A megkérdezettek közel háromötöde hallott arról, hogy az Alkotmánybíróság döntése nyomán az Országgyűlésnek módosítania kell a magzati élet védelméről szóló törvényt, mely szabályozza a terhességmegszakítások végrehajtását. Egyötödük hallott ugyan valamit erről a problémáról, ám annak részleteivel nincs tisztába. A megkérdezettek további egyötöde egyáltalán nem hallott a törvénymódosítás előkészületeiről.

3.3.1. táblázat. Hallott-e arról, hogy az Országgyűlésnek módosítania kell a terhességmegszakításokat szabályozó törvényt? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
Hallott róla	864	58,3
Valamit hallott róla, de nem ismeri a részleteket	318	21,5
Nem hallott róla	300	20,3
<i>Összesen</i>	<i>1482</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	19	1,2

*Az összes megkérdezett százalékában

A továbbiakban a törvényjavaslat konkrét pontjairól kérdeztük a mintában szereplő személyeket. Előterjesztésében a kormány az alkotmánybírósági határozat által, a magzati élet védelmének erősítésére felkínált két lehetőség közül a Családvédelmi Szolgálatok működésének megerősítése mellett tette le a voksát. Ezért először arra voltunk kíváncsiak, hogy miként vélekednek a megkérdezettek a szolgálatok tájékoztatási kötelezettségeinek bővítéséről. Az előterjesztés szerint a jövőben a szolgálat munkatársai tájékoztatnák a várandós anyákat arról, hogy a gyermek megtartása esetén milyen kedvezmények illetnék meg a munkahelyén, és milyen támogatásban részesülne az állam részéről a terhesség ideje alatt és a szülést

követően. Emellett közölnék azt is, hogy a terhesség ideje alatt a szolgálat munkatársai folyamatos, személyre szóló lelki, orvosi és anyagi segítséget nyújtanának számukra. Egy ilyen irányú változtatással – korábban kinyilvánított preferenciáikkal összhangban (lásd 3.2.2 táblázat) - a válaszadók döntő többsége, közel kilenctizede egyetértene. Csupán a lakosság egytizede tartja mindezt fölöslegesnek.

3.3.2. táblázat. Hogyan vélekedik arról, hogy az új törvénytervezet szerint a Családvédelmi Szolgálat munkatársai sokirányú tájékoztatást nyújtanának azokról a kedvezményekről, melyek akkor illetnék meg az anyát, ha a terhesség kihordása mellett dönt? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
A kismamáknak szükségük van ilyen tájékoztatásra	1266	88,4
Főlegesen a tájékoztatás	140	9,8
Egyéb válasz	26	1,8
<i>Összesen</i>	<i>1432</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	68	4,5

*Az összes megkérdezett százalékában.

A megkérdezettek többsége szerint (70%), az anyának valaki mással is meg kell beszélnie a gyermek vállalásával vagy nem vállalásával kapcsolatos döntését (3.3.3.a. táblázat). A következő kérdésre adott válaszokból azonban az is kiderül, hogy az igennel válaszolók véleménye szerint azok köre, akikkel az anyának döntését meg kellene osztania, az apára és a legszűkebb családra korlátozódik (3.3.3.b. táblázat). A válaszadók túlnyomó többsége azt sem tartja helyénvalónak, ha a nő ezt a döntését legbizalmasabb barátjával osztaná meg.

3.3.3.a. táblázat. Az anyának meg kell-e beszélnie a Családvédelmi Szolgálat munkatársain kívül másvalakivel is a gyermekvállalással kapcsolatos döntését? (az érvényes válaszok százalékában)

	N=	%
igen mással is meg kell beszélnie	1002	69,9
nem, ez az anya legszemélyesebb magánügye	431	30,1
<i>Összesen</i>	<i>1433</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	68	4,5

*Az összes megkérdezett százalékában.

3.3.3.b. táblázat. Kivel kellene az anyának ezt a döntését megbeszélnie? (az előző kérdésre igennel válaszolók százalékában, N=1002)

	N=	%
az apával	943	94,1
családjával (szüleivel, testvéreivel)	624	62,3
legbizalmasabb barátaival	118	11,8
civil szervezetek munkatársaival	74	7,4
egyházi személlyel, szervezet tagjával	26	2,6
más személlyel	26	2,6

A kormányjavaslat egy másik pontja szerint a jövőben a műtéti beavatkozás teljes költségét meg kellene fizetnie annak, aki az abortusz mellett dönt. Ma az egészségbiztosítási pénztár minden terhességmegszakítás után 16 ezer forintot fizet a kórházaknak, a javaslat szerint ennyi lenne az abortusz elvégzését kérők által fizetendő térítési díj. A javaslat szerint azonban a szociálisan rászorulókból – helyzetüktől függő mértékű – kedvezményt kapnának. Ezzel a javaslattal a válaszadók négyötöde egyetért. Az egyet nem értők (összesen 18,6%) többségének (55%) véleménye szerint a kedvezményből mindenkinek egyformán részesülnie kellene, 38% szerint viszont senkinek sem.

3.3.4. táblázat. Ön egyetért vagy nem ért egyet azzal, ha szociálisan rászorulóknak kedvezményt kapnának az abortusz ezután megfizetendő teljes költségeiből? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%	
Inkább egyetért	1194	81,4	
Inkább nem ért egyet	273	18,6	
	Mindenkinek a teljes összeget kellene megfizetnie	103	37,8
	Mindenkinek kedvezményt kellene kapnia	150	55,1
	Nem tudja, nem válaszolt	19	7,1
	Összesen	273	100,0
<i>Összesen</i>	<i>1467</i>	<i>100,0</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	35	2,3	

*Az összes megkérdezett százalékában

Egy további javaslat szerint a Családvédelmi Szolgálatok az abortuszon átesettek részére fogamzásgátlási módszereket javasolnának a további terhességmegszakítások elkerülése céljából. Ezt a javaslatot a válaszadók 95%-a támogatná.

A nem kíván terhességek megelőzése céljából az előterjesztők azt is javasolják, hogy a szociálisan rászorulóknak a jövőben kedvezményesen juthassanak fogamzásgátló eszközökhöz. A javaslattal a válaszadók közel kilenctizede egyetért. Az egyet nem értők tízszeresére nőttek a többség, közel 80%-a, azt szeretné, ha a kedvezmények mindenkire egyformán vonatkoznának.

3.3.5. táblázat. Ön egyetért vagy nem ért egyet azzal, hogy a szociálisan rászorulóknak a jövőben kedvezményesen juthassanak hozzá a fogamzásgátló eszközökhöz? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%	
Inkább egyetért	1293	88,6	
Inkább nem ért egyet	167	11,4	
	Mindenkinek a teljes összeget kellene megfizetnie	28	17,0
	Mindenkinek kedvezményt kellene kapnia	132	79,0
	Nem tudja, nem válaszolt	6	4,0
	Összesen	167	100,0
<i>Összesen</i>	<i>1460</i>	<i>100,0</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	41	2,7	

*Az összes megkérdezett százalékában

Annak ellenére, hogy amint láttuk, a válaszadók döntő többsége egyetért a kormány által javasoltakkal, a lakosság fele ezektől az intézkedésektől nem reméli az abortuszok számának csökkenését. Azt már korábban láttuk, hogy a magyar állampolgárok többsége szerint az abortuszok magas számának anyagi, életkörülményekből fakadó okai vannak. Ezt erősítik meg a 3.3.7. táblázat adatai is. Ebben különböző állítások szerepelnek arra vonatkozóan, hogy melyek lehetnének az abortuszok számának csökkenését elősegítő legfontosabb tényezők. A megkérdezettek többsége minden megfogalmazott állítással egyetért, a legmagasabb egyetértési arányokat mégis azok a tényezők érték el, melyek a családok megélhetésének kiszámíthatóbb voltát, a lakáshelyzet megoldását és a gyermeknevelés állami támogatásának növelését fogalmazták meg a terhességmegszakítások csökkenésének legfontosabb előidézőiként.

A törvényi szabályozás megváltoztatásától csökkenést nem várók arányához hasonló, 47%-os ugyanakkor azoknak az aránya, akik már a jogszabály változásától is az abortuszok jelenlegi számának csökkenését várják. Növekedésre csupán a válaszadók 2%-a számít.

3.3.6. táblázat. Ha elfogadják a törvényt Ön szerint a változások hatására... (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
kevesebb lesz az abortusz	598	46,8
nem lesz lényeges változás az abortuszok számában	639	50,0
több lesz az abortusz	26	2,0
egyéb válasz	15	1,2
<i>Összesen</i>	<i>1278</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	224	14,9

*Az összes megkérdezett százalékában

3.3.7. Ön szerint alacsonyabb lenne-e Magyarországon az abortuszok száma, ha... (az igen válaszok száma aránya a megkérdezettek százalékában)

	N=	%
ha könnyebben és olcsóbban lehetne fogamzásgátló eszközökhöz jutni	1153	76,8
ha mindenki pontosan ismerné a fogamzásgátlási módszereket	1232	82,1
ha az állami és nem-állami segítő-tanácsadó szolgálatok felkészítenék a fiatalokat a tudatos családtervezésre	1196	79,6
ha a teherbeesést követően mód nyílna értő, felkészült segítőkkal megosztani a lelki terheket	929	61,9
ha a férfiak gyakrabban vállalnák a megfogant gyermeket	915	61
ha a munkahelyen nem jelentene hátrányt a kisgyermek	1270	84,6
ha a családok megélhetése kiszámíthatóbb lenne	1434	95,6
ha a családok lakáshelyzete megoldott lenne	1424	94,8
ha az állam hozzájárulna a gyermeknevelés költségeihez	1388	92,5

3.4. A terhességmegszakítások és a demográfiai helyzet

Magyarországon az abortuszok magas számát gyakran tartják az alacsony termékenység egyik okának. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a lakossági vélemények mit mutatnak ezzel kapcsolatban. Arra kértük az általunk felkeresett személyeket, mondják meg, egyetértnek-e vagy sem ezzel az állítással, majd azt is megkérdeztük, hogy szerintük a párok az abortusz miatt elmaradt születeket pótolják-e a későbbiekben.

A 3.4.1. számú táblázatban összefoglalt eredmények jól mutatják, hogy a megkérdezettek többsége, közel háromnegyede az abortuszok magas számát nem tekinti az alacsony termékenységi szint okának. Azt is láthatjuk, hogy kétharmadnyi azok aránya, akik szerint a párok nem pótolják a későbbiekben az abortusz nyomán elmaradt születeket.

3.4.1. táblázat. Ön inkább egyetért vagy nem ért egyet az alábbi kijelentésekkel? (az érvényes választ adók százalékában)

	Az abortuszok magas száma miatt születik kevés gyermek		Az abortusz miatt elmaradt születeket a párok később pótolják	
	N=	%	N=	%
Inkább egyetért	365	26,2	411	33,6
Inkább nem ért egyet	1028	73,8	811	66,4
<i>Összesen</i>	<i>1393</i>	<i>100,0</i>	<i>1222</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	108	7,2	279	18,6

*Az összes megkérdezett százalékában

A kérdésblokk egy későbbi szakaszában aziránt érdeklődtünk, hogy a megkérdezettek mekkorára becsülik a terhességmegszakítások magyarországi gyakoriságát. Arra kértük őket, becsüljék meg, hogy 100 terhességből hány végződik abortusszal manapság Magyarországon. A vizsgálat időpontjában még nem állt rendelkezésünkre adat 1999-re vonatkozóan, ezért összehasonlításként az 1998-as statisztikai adatot (100 terhességből 38 végződött abban az évben abortusszal) használjuk. A válaszok átlaga (41,22) azt mutatja, hogy magyar lakosság nagyjából tisztában van a művi terhességmegszakítások gyakorlatának elterjedtségével, azt valamelyest túlbecsüli. A válaszok struktúrájának vizsgálata egyrészt azt mutatja, hogy a leggyakoribb említés 50 volt, vagyis legtöbben úgy vélték, hogy a terhességek felét művi úton megszakítják. A medián, vagyis az a mutató, melytől kisebb és nagyobb becslések egyenlő arányban fordulnak elő szintén azt mutatja, hogy a válaszadók többsége magasabbnak véli az abortuszok számát a ténylegesnél. A kérdésre adott válaszok ugyanakkor, a standard eltérés mértéke alapján, nagyon szétszórtak, 95%-uk 1 és 81 közzé esik, gyakorlatilag említésre került minden megnevezhető érték. Nagyon magas, 30%-os a bizonytalanok aránya, ők egyáltalán nem vállalkoztak az abortuszok arányának becslésére.

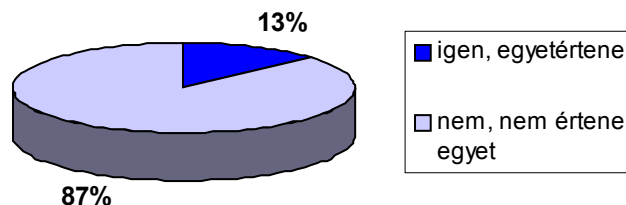
3.4.2. táblázat. Ön szerint 100 terhességből hány végződik abortusszal Magyarországon?

1998-as tényadat	38
a válaszok átlaga	41,22
a válaszok módusza	50
a válaszok mediánja	45
standard eltérés	20,1
a 'nem tudja' válaszok aránya*	30,3%

*Az összes megkérdezett százalékában

Ezek után mindenkiel közöltünk a rendelkezésünkre álló legutolsó, 1998-as tényadatot, majd azt kérdeztük mindenkitől, megtiltaná-e az abortuszt a születésszám növelése érdekében. Arra számítottunk, hogy a tényekkel való szembesülés esetleg elfogadóbbá teszi az embereket a szigorítással szemben, mint amikor általánosságban kérdeztük őket erről. A válaszok megoszlása nem igazolja ezt a feltevésünket. A népességszám növelése érdekében hipotetikusán elrendelt tiltással egyetértők száma még valamivel alacsonyabb is azokénál, akiket a 3.1. alfejezetben az abortusszal szemben nem megengedőknek neveztünk (16%). Ennek egyik oka lehet az is, hogy, amint az az előző kérdés feldolgozásából kiderült, az emberek többsége felülbecsülte az abortuszok tényleges számát, a közölt adat tehát nem lehetett sokkoló számára. Fontosabb lehet azonban ennél a másik ok, az tudniillik, hogy nemcsak ez az adatfelvétel, hanem a korábban végzetek szinte mindegyike is arra az eredményre jutott, hogy a magyar állampolgárok határozott, kialakult és időben nem változó véleménnyel rendelkeznek az abortuszkérdésről. És ezt a véleményüket nem változtatják meg akkor sem, ha a demográfiai helyzet oldaláról közelítünk a kérdéshez, már csak azért sem, mert döntő többségük nem az abortuszok, európai viszonylatban valóban magas, számára vezet vissza a népességfogyás jelenségét.

3.4.3. táblázat. Egyetértene-e azzal, ha a születésszám növelése érdekében megtiltanák az abortuszt? (az érvényes választ adók százalékában, N=1429, a 'nem tudja' választ adók és a válaszmegtagadók aránya az összes megkérdezett 4,5%-a)

4. Lakossági vélemények a társadalmi konfliktusokról négy közép-kelet-európai országban. Magyarország, Csehország, Lengyelország és Litvánia.

A márciusi adatfelvétel során kérdéseket tettünk fel a magyar társadalomban mutatkozó ellentétekkel kapcsolatosan, melyeket ugyanabban az időszakban, azonos módon cseh, lengyel és litván partnerintézményeink is lekérdeztek.

A kérdésekben olyan konfliktusokra kérdeztünk rá, melyekről feltételeztük, hogy a közép-kelet-európai társadalmakat erőteljesen megosztják. Így felkerültek a listára a generációs, ideológiai-politikai, társadalmi-gazdasági és a településszerkezetből adódó ellentétek is. A válaszokat egy négyfokú skálán helyeztük el, melyekből átlagokat számoltuk, az átlagok alapján pedig rangsoroltuk az egyes konfliktusokat országonként. A 4.1. számú táblázatok az eredményeket országonként mutatják be, a 4.2. táblázat pedig egymás mellett láttatja a négy ország lakóinak konfliktusérzékelését.

A kapott adatok azt mutatják, hogy Magyarországon az emberek – a többi ország állampolgáraival ellentétben – a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségből eredő, a szegények és gazdagok közötti szembenállást érzékelik a legerősebbnek (a válaszok átlaga 1,76). A 4.1.a. táblázat azt is megmutatja, hogy a leggyakoribb válasz az 1-es volt, az 'erős' és a 'nem erős' válaszkategóriák gyakoriságának különbségei pedig nagyon nagyok. Erősnek, illetve nagyon erősnek véli a szegények és a gazdagok közötti konfliktusokat a magyar válaszadók 83%-a. A kevés számú bizonytalan válasz arra utal, hogy ebben a kérdésben az emberek nagyon határozottan véleményt formálnak. A válaszok átlagai alapján szegények és gazdagok közötti konfliktust a lengyelek és a litvánok a harmadik-, a csehek csupán a negyedik legerősebb szembenállásnak érzékelik.

Lengyelországban és Csehországban a konfliktusok közül a legerősebbnek a törvénytisztelők és a törvénszegők közötti ellentét bizonyult. Mindkét országban nagyon magas, 85% körüli a konfliktust erősnek vagy nagyon erősnek érzékelők aránya. Ezek az adatok, más vizsgálatok eredményeihez hasonlóan, azt mutatják, hogy a magyarok elnézőbbek a törvénszegőkkel szemben, mint a csehek vagy a lengyelek. Nemcsak a válaszok átlagai alapján az adott országon belül végzett rangsorolás mutatja ezt, hanem az is, hogy a magyar válaszok átlaga (1,99) abszolút értékben is magasabb (vagyis kisebb mértékű konfliktusra utal), mint a csehek (1,80) vagy a lengyelek (1,88) esetében. A legerősebb konfliktus ebben a vonatkozásban azonban a Litvániában tapasztalhatjuk (1,75).

Ennek ellenére a litvánok a legerősebb szembenállást az ország vezetői és polgárai között érzékelik. A válaszok átlaga 1,58, a konfliktust erősnek nagyon erősnek érzékelők aránya pedig az érvényes választ adók 89,7%-a. A vezetők és vezetettek közötti szembenállás Csehországban és Lengyelországban is erősnek bizonyult. A csehek és a lengyelek, válaszaik alapján, saját országukon belül ezt a konfliktust érzékelik a második legerősebbnek, a magyarok viszont csak a negyediknek. Magyarországon az emberek úgy vélik, hogy valamivel erősebb választóvonal húzódik ma a politikai baloldal és jobboldal (2,02), mint a politikai elit és az ország polgárai között (2,13). Csehországban ezzel szemben a politikai bal-jobb szembenállás nem mutatkozik erősnek, a válaszok átlagai alapján képzett ranglistán csak az ötödik helyet foglalja el (2,70). Csehországban ennél erősebbnek érzékelik az emberek nemcsak a vezetők és vezetettek, hanem a nemzeti érzelmű emberek és a többi polgár közötti konfliktust is (2,20).

Ettől az egy esettől eltekintve azt tapasztaljuk, hogy a válaszok átlagai alapján felállított rangsor első és második felében, ha eltérő fontossággal is, de ugyanazok a konfliktusok találhatóak mind a négy országban. A rangsor első felében találjuk minden országban a társadalmi-jövedelmi egyenlőtlenségeket kifejező szegény-gazdag konfliktust, a politikai közösség alapvető morális értékeit kodifikáló jogrendszerhez való viszonyból eredő konfliktust, és – az előző bekezdésben jelzett cseh kivételtől eltekintve – a politikai jellegű konfliktusokat (vezetők-vezetettek, bal-jobb).

A fentebb elemzetteknél kevésbé erős ellentétek mutatkoznak a generációs, a településszerkezetből adódó és az egyházak által közvetített erkölcsi rendszer követéséhez való viszonyból fakadó konfliktusok. Nem véletlen, hogy ez utóbbit a lengyelek értékelik a legerősebbnek a négy ország viszonylatában (lengyel átlag: 2,47, magyar: 2,96, cseh: 3,21, litván: 2,96), ahol az erős társadalmi támogatottsággal rendelkező katolikus egyháznak jelentősebb befolyása van a politikai közösség működését szabályozó törvények megalkotására, mint általában az egyházaknak a három másik vizsgált országban.

4.1.a. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Magyarországon? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	N=*	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya**
Szegények és gazdagok között?	1462	1,76	1	65,4	3
azok között, akik tisztelik a törvényeket, és akik megszegik azokat?	1394	1,99	2	49,8	7
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	1272	2,02	2	47,9	15
az ország vezetői és polgárai között?	1385	2,13	2	-30,2	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	1257	2,68	3	-20,4	16
a fiatalok és az idősek között?	1439	2,77	3	-34,4	4
a falusi és a városi emberek között?	1430	2,79	3	-32,0	5
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	1347	2,96	3	-49,2	10

*A kérdésre adott összes érvényes válasz

**Az összes megkérdezett százalékában

4.1.b. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Csehországban? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,80	2	68,8	4
az ország vezetői és polgárai között?	2,08	2	37,0	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,20	2	31,8	15
szegények és gazdagok között?	2,51	3	-2,2	8
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,70	3	-30,3	11
a fiatalok és az idősek között?	2,95	3	-50,5	3
a falusi és a városi emberek között?	3,17	3	-69,6	8
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	3,21	3	-73,6	9

*Az összes megkérdezett százalékában

4.1.c. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Lengyelországban? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,88	2	64,0	10,3
az ország vezetői és polgárai között?	1,89	2	62,3	8,5
szegények és gazdagok között?	2,01	2	48,9	5,2
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,03	2	44,0	12,9
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,14	2	36,4	26,4
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	2,47	3	-2,6	10,9
a fiatalok és az idősek között?	2,68	3	-25,0	5,2
a falusi és a városi emberek között?	2,96	3	-46,9	5,5

*Az összes megkérdezett százalékában

4.1.d Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Litvániában? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
az ország vezetői és polgárai között?	1,58	1	79,3	5,0
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,75	2	73,5	5,6
szegények és gazdagok között?	1,84	1	57,9	4,7
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,29	2	23,1	13,0
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,54	2	1,1	12,4
a falusi és a városi emberek között?	2,67	2	-10,6	6,4
a fiatalok és az idősek között?	2,74	3	-19,6	5,3
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	2,96	4	-38,2	7,8

*Az összes megkérdezett százalékában

4.2. A társadalmi csoportok közötti konfliktusok rangsorolása a négy közép-kelet-európai állam lakosságának véleménye alapján (1 – a konfliktust az adott ország lakói saját országukban a legerősebbnek értékelték, 8 – a konfliktust az adott ország lakói saját országukban a legkevésbé erősnek értékelték).

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
szegények és gazdagok között?	1	4	3	3
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	2	1	1	2
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	3	5	4	4
a fiatalok és az idősek között?	6	6	7	7
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	8	8	6	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	5	3	5	5
a falusi és a városi emberek között?	7	7	8	6
az ország vezetői és polgárai között?	4	2	2	1